

1 כְּמִי – כְּמוֹ שׁוֹר שֶׁנֶּנְחָה פֶּעַם אַחַת שׁוֹר אַחַר, וּפְעַם אַחַת נִגַּח חֲמוֹר,
 2 וּפְעַם אַחַת נִגַּח נֶמֶל, שְׁאִין אֹמְרִים שְׁאִינוֹ נַעֲשֶׂה מוֹעֵד עַד שִׁיגַח
 3 שְׁלֹשׁ פְּעָמִים כָּל מִין וּמִין, אֲלֵא הוּאִיל וּנְגַח שְׁלֹשׁ פְּעָמִים שְׁלֹשָׁה
 4 מִיָּנִים, אֲנִי אֹמְרִים שְׁהוּא נִוְגַח כָּל מִין שְׁרוּאָה, וְנִעֲשֶׂה מוֹעֵד לְכָל
 5 מִיָּנֵי הַבְּהֵמוֹת. וְכֵן כֹּאן, כִּיּוֹן שַׁעֲשֶׂה שְׁלֹשָׁה מַעֲשֵׂי שְׁטוּת, אִין
 6 נֹתְנִים לְכָל אֶחָד מֵהֶם טַעַם בְּפָנָי עַצְמוֹ, אֲלֵא אֹמְרִים שְׁאֵת כָּל
 7 הַשְּׁלֹשָׁה עֲשֶׂה מִשׁוּם שְׁהוּא שׁוֹטָה.
 8 אָמַר רַב פֶּפְאָה, אִי שְׁמִיעַ לִיָּה לְרַב הוֹנָא הָא דִּתְנִיָּא – אִם הִיָּה שׁוֹמַע
 9 רַב הוֹנָא אֵת מַה שְׁשִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָתָא, אִי וְהוּ שׁוֹמֵת, זֶה הַמְּאָבֵד כָּל מַה
 10 שְׁנֹתָנִים לוֹ, הֵוָה הָרַר בֵּיה – הִיָּה חוֹזֵר בּוֹ מִמַּה שְׁהַצְרִיךְ אֵת כָּל
 11 שְׁלֹשֶׁת הַמַּעֲשִׂים כְּדִי לְהַחֲשִׁיבוֹ שׁוֹטָה, שְׁהִרִי בְּבִרְיָתָא מוֹכַח שְׁדִי
 12 בַּמַּעֲשֶׂה אֶחָד.
 13 אִיפְעִיָּא לְהוּ – הַסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה בְּבִיאֹר דְּבִרֵי רַב פֶּפְאָה, כִּי הָוָה
 14 הָרַר בֵּיה – כְּשֶׁהִיָּה רַב הוֹנָא חוֹזֵר בּוֹ, הָאִם רַק מְמַקְרַע כְּסוּתוֹ הוּא
 15 דִּתְהוּ הָרַר בֵּיה – בּוֹזָה הִיָּה חוֹזֵר בּוֹ, שְׁדִי בַּמַּעֲשֶׂה זֶה לְבַדּוֹ כְּדִי
 16 לְהַחֲשִׁיבוֹ שׁוֹטָה, מִשׁוּם דְּרָמִיָּא לְהָא – שְׁהַמְקַרַע כְּסוּתוֹ דּוֹמָה לְזָה
 17 שְׁמַאבֵּד מַה שְׁנֹתָנִים לוֹ, אֲבָל לִגְבֵי הַיּוֹצֵא יְחִידִי בְּלִילָה וְהִלֵּן בְּבֵית
 18 הַקְּבֵרוֹת לֹא הִיָּה חוֹזֵר בּוֹ, וְאִין דִּי בְּאֶחָד מֵהֶם כְּדִי שִׁיחֲשַׁב שׁוֹטָה,
 19 אִו דְּלָמָּא מְפֻלְהוּ הָוָה הָרַר – אִו אֹוִלִי הִיָּה חוֹזֵר בּוֹ לִגְבֵי כָּל שְׁלֹשֶׁת
 20 הַסִּימָנִים, שְׁבַכְל אֶחָד מֵהֶם לְבַדּוֹ דִּי לְהַחֲשִׁיבוֹ שׁוֹטָה.
 21 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: תִּיקוּ – תַּעֲמוּד שְׁאַלָה זֹו בְּסַפְקָא, שְׁלֹא נַפְשָׁה.
 22 שְׁנִינוּ בַּמַּשְׁנָה: 'טוֹיִמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוּם' כו', שְׁגַם הֶם פְּטוּרִים מִן
 23 הַרְאִיָּה.
 24 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיָּתָא שְׁשִׁנְיָנוּ בַּה אֵת מְקוֹר הַדִּין: תְּנוּ רַבְנָן, נֹאמַר
 25 בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כג יז) 'שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי
 26 הָאֱדוֹן ה' וְדוֹרְשִׁים אֵת תִּיבַת 'זְכוּרָךְ', שִׁיכּוֹל הִיָּה הַכְּתוּב לֹמַר
 27 'יִרְאֶה כָּל זְכוּר', וְהִיָּינוּ לְמִדִּים מְכַאֵן לְהוֹצִיא – לַמַּעַט אֵת הַנְּשִׂים
 28 מִמַּצּוֹת רֹאִיָּה. וְכִיּוֹן שְׁנֹאמַר 'זְכוּרָךְ', שְׁהוֹסִיף הַכְּתוּב אוֹת כו'
 29 מִיּוֹתֵרָה, הִרִי שְׁמַלְבַּד הַנְּשִׂים בֹּא הַכְּתוּב לְהוֹצִיא – לַמַּעַט גַּם אֵת
 30 הַטוֹיִמְטוּם וְאֵת הָאֲנְדְּרוּגִינוּם, שְׁגַם הֶם פְּטוּרִים מִן הַרְאִיָּה. וּמִמַּה
 31 שְׁנֹאמַר 'כָּל זְכוּרָךְ' לְמִדִּים לְרַבּוֹת אֵת הַקְּטָנִים, שְׁהִרִי תִיבַת כו'
 32 מוֹרָה עַל רִיבּוֹ.
 33 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדַבְרֵי הַבְּרִיָּתָא: אָמַר מַר – שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא שְׁהוֹבָא
 34 לְעִיל, 'זְכוּר' לְהוֹצִיא אֵת הַנְּשִׂים. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: הָא לְמַה לִּי קְרָא
 35 – מְדוּעַ צְרִיכִים פְּסוּק לַמַּעַט נְשִׂים, מְבָרִי, מְצוֹת עֲשֶׂה שְׁהוֹמֵן גְּרָמָא
 36 הוּא – הִרִי רֹאִיָּה הִיָּה מְצוֹת עֲשֶׂה שְׁהוֹמֵן גּוֹרֵם לָה שְׁתּוּבָא, שְׁהִרִי
 37 אִינָה נוֹהֶגֶת בְּכָל זְמַן, אֲלֵא רַק בְּשִׁלְשׁ רִגְלִים, וְהַכֵּלל הוּא שְׁכָּל
 38 מְצוֹת עֲשֶׂה שְׁהוֹמֵן גְּרָמָא, נְשִׂים פְּטוּרוֹת מִמֶּנָּה, וְאִם כֵּן אִין צְרִיךְ
 39 לַמַּעַט זֹאת מ'זְכוּר'.
 40 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲצַמְרִיךְ – צְרִיכִים לַמַּעַט זֹאת מ'זְכוּר', מִשׁוּם
 41 שְׁכָּלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא – הִיָּה עוֹלָה בְּדַעְתְךָ לֹמַר שְׁנִשִּׁים חִיבוֹת
 42 בְּרֹאִיָּה אִף שְׁהוֹמֵן גְּרַמָּא, שְׁכֵן גִּילָף – נִלְמַד בְּגוֹזִירָה שׁוֹה 'רֹאִיָּה'
 43 'רֹאִיָּה' מִמַּצּוֹת תְּקַלָּל, מַה לְחַלְלֵן בַּמַּצּוֹת הַקְּהָל נְשִׂים תִּיבּוֹת, אִף
 44 שְׁהִיא מְצוֹת עֲשֶׂה שְׁהוֹמֵן גְּרַמָּא, שְׁהִרִי נֹאמַר בְּפִירוּשׁ (דְּבָרִים לֵא יב)
 45 'הַקְּהָל אֵת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂים וְהַטָּף, אִף כֵּאֵן בַּמַּצּוֹת רֹאִיָּה
 46 נְשִׂים תִּיבּוֹת, אִף שְׁהִיא מְצוֹת עֲשֶׂה שְׁהוֹמֵן גְּרַמָּא. קָא מְשַׁמְעַ לֵן –
 47 מִלְּמַדְתָּ הַתּוֹרָה בְּתִיבַת 'זְכוּר', שְׁנִשִּׁים פְּטוּרוֹת מִמַּצּוֹת רֹאִיָּה, וְאִין
 48 לְלַמּוֹד מִהַקְּהָל לְחִיבּוֹן.
 49 אָמַר מַר – שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא שְׁהוֹבָא לְעִיל, 'זְכוּרָךְ', לְהוֹצִיא טוֹיִמְטוּם
 50 וְאַנְדְּרוּגִינוּם.
 51 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: בְּשַׁלְמָא אֲנְדְּרוּגִינוּם אֲצַמְרִיךְ – מוֹבֵן הַדְּבַר שְׁהוֹצַרְךָ
 52 הַכְּתוּב לַמַּעַט אֲנְדְּרוּגִינוּם, מִשׁוּם שְׁכָּלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא – הִיָּה עוֹלָה
 53 בְּדַעְתְךָ לֹמַר שְׁהוֹאִיל וְאִתָּה לִיָּה צַד זְכָרוֹת – מֵאֲחַר שִׁישׁ לוֹ גַּם
 54 סִימְנֵי זְכָרוֹת, לִיתְחִיב – יִתְחַיֵּיב בְּרֹאִיָּה מִשׁוּם סִימְנֵי זְכָרוֹת שְׁבוּ, קָא
 55 מְשַׁמְעַ לֵן – מִלְּמַדְתָּ הַתּוֹרָה דְּאֲנְדְּרוּגִינוּם כְּרִיָּה כְּפִנֵי עֲצָמוֹ הוּא,
 56 וְאִינוּ נֹחֲשָׁב 'זְכוּר', וְלִכֵּן פְּטוּר מְרֹאִיָּה. אֲלֵא לִגְבֵי טוֹיִמְטוּם אִינוּ מוֹבֵן
 57 מְדוּעַ הוֹצַרְכוֹ לַמַּעַט מְרֹאִיָּה, וְהִרִי כְּפִיָּקָא הוּא – טוֹמְטוּם סַפְקָא
 58 זְכוּר סַפְקָא נִקְבָה הוּא, מִי אֲצַמְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטֵי סְפִיקָא – וְכִי הוֹצַרְךָ

59 הַכְּתוּב לַמַּעַט אֵת הַסַּפְקָא, וְכִי מִנִּין הִיָּינוּ סְבוּרִים לְחִיבּוֹ שְׁהוֹצַרְךָ
 60 הַכְּתוּב לַמַּעַטוֹ.
 61 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, כְּשֶׁבִּיצִיּוֹ נִיכְרוֹת מְבַחֲזִין, אֲבָל הַגִּיד
 62 עַצְמוֹ טְמוּן וּמְכוּסָה, וְנִיכַר שְׁהוּא זְכוּר, אִז הוֹצַרְךָ הַכְּתוּב לַמַּעַטוֹ,
 63 שְׁאִף שְׁהוּא וְדֹאִי זְכוּר מְכַל מְקוּם אִינוּ חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה.
 64 אָמַר מַר – שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא שְׁהוֹבָא לְעִיל, 'כָּל זְכוּרָךְ', לְרַבּוֹת אֵת
 65 הַקְּטָנִים.
 66 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהֵתְנֵן בַּמַּשְׁנָה, הַכֵּל חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה חוּץ מְחַרְשׁ
 67 שׁוֹמֵת וְקָמֵן, נִמְצָא שִׁישׁ סְתִירָה בֵּין הַמַּשְׁנָה לְבִרְיָתָא.
 68 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, לֹא קָשְׁיָא, כֵּאֵן – בְּבִרְיָתָא מְדוּבַר כְּקָמֵן
 69 שְׁהִגִּיעַ לְגִיל שְׁהוּא רֹאִוִי לְחִינּוּף, שְׁאֲבִיו חִיבּוֹ לְחַנּוּכוֹ בַּמַּצּוֹת, וְלִגְבֵיו
 70 שְׁנִינוּ שְׁהוּא חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה, וְאִילוֹ כֵּאֵן – בַּמַּשְׁנָה מְדוּבַר כְּקָמֵן שְׁלֹא
 71 הִגִּיעַ לְחִינּוּף, שְׁאִינוּ חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה.
 72 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל הַתִּירוּץ: הִרִי מְצוֹת רֹאִיָּה כְּקָמֵן שְׁהִגִּיעַ לְחִנּוּף,
 73 רַק מְדַרְבְּנָן הִיא, וְאִילוֹ בְּבִרְיָתָא דְרִשׁוֹ מְפַסּוּק שְׁקֵטֵן חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה,
 74 וְכִיצַד נִיתֵן לֹמַר שְׁכוּוֹנַת הַבְּרִיָּתָא הִיא לְקֵטֵן שְׁחִיבּוֹ מִשׁוּם חִינּוּךְ.
 75 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִין, הִכִּי נָמִי – אֲכֵן, כִּךְ בְּאִמְתָּה הַדְּבַר, שְׁקֵטֵן
 76 שְׁהִגִּיעַ לְחִינּוּךְ חִיבּוֹ רַק מְדַרְבְּנָן, וְקָרָא אֲסַמְכְתָּא כְּעִלְמָא – הַפְּסוּק
 77 שְׁהִבִּיָּה הַבְּרִיָּתָא אִינוּ אֲלֵא סַמְךְ לַמַּצּוֹת חִינּוּךְ שְׁתִּיקֵנוּ חֲכָמִים.
 78 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאֲלֵא מֵאֲחַר שְׁלֹא לֹמְדִים מִתִּיבַת 'כָּל' לְחִיבּוֹ קֵטֵן,
 79 קְרָא לְמֵאִי אֲתָא – לֵאִיזָה צוּרְךָ נִכְתְּבָה תִיבָה זֹו, וְגַמָּה לֹמְדִים מִמֶּנָּה.
 80 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: תִּיבַת 'כָּל' נִצְרַכְתָּ לְכַדְרָחֲרִים (דְּתַנּוּ) [דְּתַנּוּיָא]
 81 אֲחֲרִים אֲוִמְרִים, הַמְּקָמֵין – הַאֲוֹסַף בִּידֵיו צוֹאֵת כְּלָבִים כְּדִי לְעַבֵּד בַּה
 82 עוֹרוֹת, וְהַמְּצַרְקָא נְחֻשֶׁת – שְׁצוּרְף אֵת הַנְּחוּשֶׁת בְּמְקוּם שְׁמוֹצִיאִים
 83 אוֹתָה מִזְּהַרְקָא, וְהַמְּבֹרְכִי – מַעֲבַד עוֹרוֹת, שְׁאִינִם יִכּוֹלִים לְעֹלּוֹת
 84 עִם כָּל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שְׁרִיחֵם רַע, פְּטוּרִין מִן הַרְאִיָּה, מִשׁוּם שְׁנֹאמַר
 85 'כָּל זְכוּרָךְ', לְלַמּוֹד שְׁרַק מִי שְׁיִכּוֹל לְעֹלּוֹת בִּיחַד עִם כָּל זְכוּרָךְ חִיבּוֹ
 86 בְּרֹאִיָּה, וְצָאוּ אֵלָו שְׁאִינֵן רֹאִיָּין לְעֹלּוֹת עִם כָּל זְכוּרָךְ, שְׁפְטוּרִים.
 87 שְׁנִינוּ בַּמַּשְׁנָה: 'נְשִׂים וְעַבְדִּים שְׁאִינֵן מְשׁוֹחְרָרִים' וכו', פְּטוּרִים גַּם הֶם
 88 מְרֹאִיָּה.
 89 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: בְּשַׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבַר שְׁנִשִּׁים פְּטוּרוֹת מְרֹאִיָּה,
 90 כְּדַאמְרֵן – כְּפִי שְׁבִיאֲרָנוּ לְעִיל, שְׁלַמְדוֹ מִתִּיבַת 'זְכוּר' לַמַּעַט אֵת
 91 הַנְּשִׂים. אֲלֵא עַבְדִּים כְּנַעֲנִים, מְגַלְלֵן שְׁהֶם פְּטוּרִים מְרֹאִיָּה.
 92 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב הוֹנָא, אָמַר קְרָא – נֹאמַר בְּפִסּוּק (שְׁמוֹת כג
 93 יז) 'שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֱדוֹן ה'', וְלֹמְדִים
 94 מְכַאֵן שְׁרַק מִי שְׁאִין לוֹ אֲלֵא אֲדוֹן אֲחֵר, שְׁהַקְּב"ה הוּא אֲדוֹנֵיו, הוּא
 95 חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה, וְצָא זֶה – עַבֵּד כְּנַעֲנִי, שְׁיִישׁ לוֹ אֲדוֹן אֲחֵר שְׁהוּא רְכוּשׁוֹ,
 96 וְחִיבּוֹ לְהִישְׁמַע לְדַבְרֵיו, שְׁאִינוּ חִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה.
 97 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא עַל הַתִּירוּץ: הָא, לְמַה לִּי קְרָא – מְדוּעַ צְרִיךְ פְּסוּק
 98 לַמַּעַט עַבֵּד כְּנַעֲנִי מִחִיבוֹת רֹאִיָּה, מְבָרִי – הִרִי הַכֵּלל הוּא שְׁכָּל מְצוֹת
 99 שְׁהִאֲשָׂה תִיבַת כֵּה גַם עַבֵּד כְּנַעֲנִי חִיבּוֹ כֵּה, וְכָל מְצוֹת שְׁאִין הִאֲשָׂה
 100 תִּיבַת כֵּה, אִין הָעַבֵּד חִיבּוֹ כֵּה, מִשׁוּם דְּנִמְר – דִּינוֹ שֶׁל עַבֵּד נִלְמַד
 101 בְּגוֹזִירָה שׁוֹה 'לֵה' 'לֵה' מֵאֲשָׁה, וְאִם כֵּן, כִּיּוֹן שְׁאֲשָׁה פְּטוּרָה מְרֹאִיָּה,
 102 גַּם עַבֵּד פְּטוּר, וְאִין צְרִיךְ לִימּוּד מִיּוֹחַד לְכַךְ.
 103 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּינָא, לֹא נִצְרְכָה – מִיעוּט זֶה לֹא נִצְרַךְ אֲלֵא
 104 לְמִי שְׁחֻצִי עַבֵּד וְחֻצִי בֵּן חוֹרִין, כְּגוֹן שְׁהִיָּה עַבֵּד שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִים
 105 וְאֶחָד מֵהֶם שְׁחַרְרָת אֵת חֲלָקוֹ, שְׁהִיָּה מְקוּם לְחִיבּוֹ בְּרֹאִיָּה מִחַמַּת
 106 שְׁחֻצִי בֵּן חוֹרִין, וְעִלְיוֹ לִימְדָה הַתּוֹרָה שְׁהוּא פְּטוּר, מִשׁוּם שִׁישׁ לוֹ
 107 אֲדוֹן אַחֵר.
 108 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֹאִיָּה מִהַמַּשְׁנָה לְדַבְרֵי רַבִּינָא: דִּיקָא נָמִי – מְדוּיָק
 109 כִּךְ גַּם מְדַקְרְתֵי – מִמַּה שְׁשִׁנְיָנוּ בַּמַּשְׁנָה, 'נְשִׂים וְעַבְדִּים שְׁאִינֵן
 110 מְשׁוֹחְרָרִין', וִישׁ לְשֹׂאֵל עַל כֵּךְ, מֵאִי – מַה הַכוּוּנָה 'עַבְדִּים שְׁאִינֵן
 111 מְשׁוֹחְרָרִין', אִילְיָא – אִם נֹאמַר שְׁהַכוּוּנָה הִיא לְעַבְדִּים שְׁאִינֵן
 112 מְשׁוֹחְרָרִין כְּלָל, אִם כֵּן לִיתְנֵי – שִׁינְקוּט הַתְנֵא 'עַבְדִּים' סְתָמָא –
 113 בְּסַתְּם, וּבּוֹדֵאִי שְׁהַכוּוּנָה לְעַבְדִּים שְׁאִינִם מְשׁוֹחְרָרִים. אֲלֵא, לֹא –
 114 הָאִם הַמַּשְׁנָה אִינָה עוֹסֶקֶת בְּעַבְדִּים שְׁאִינֵן מְשׁוֹחְרָרִין לְגַמְרִי, אֲבָל
 115 מְשׁוֹחְרָרִים בְּחֲלָקָם, וּמֵאִי נִינְהוּ – וּמִי אֵלּוֹ הַעַבְדִּים שְׁמְשׁוֹחְרָרִים
 116 בְּחֲלָקָם, הִרִי זֶה מִי שְׁחֻצִי עַבֵּד וְחֻצִי בֵּן חוֹרִין, שְׁמַע מִינָה – מוֹכַח

- 1 ועכצ"ל, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אינו טעם שלא להפסיק בעניית אמן [וההסברה בזה –
 2 שכשם שמפסיקין מפני כבוד מלך בשר ודם לומר "יחי המלך", עאכו"כ שמפסיקין לומר "יחי מלכו של
 3 עולם"], וזה שאין מפסיקין לעניית אמן הוא במקום שאסור להפסיק לשום דבר.
- 4 ד. ויש לומר, שבחקירה זו (אם עניית אמן הו"ע של חיוב או שלילה) תלוי בפלוגתת הגמרא⁸ בנוגע
 5 למברך ועונה אמן – "מברך עדיף ממאן דעני אמן", או ש"גדול העונה אמן יותר מן המברך":
- 6 מעלת עניית אמן לגבי הברכה – שייכת רק אם נאמר שעניית אמן הו"ע של חיוב, כלומר, כיון
 7 שהתוכן דעניית אמן הוא חיזוק על הברכה, לכן יש בזה מעלה יתירה לגבי הברכה.
- 8 משא"כ אם נאמר שזוהו"ע של שלילה, לא יתכן ששלילת אי-הסכמה על הברכה תהי' גדולה מהברכה
 9 עצמה.
- 10 ועפ"ז י"ל, שמ"ד "מברך עדיף ממאן דעני אמן" ס"ל שעניית אמן הו"ע של שלילה, ומ"ד "גדול
 11 העונה אמן יותר מן המברך" ס"ל שעניית אמן הו"ע של חיוב.
- 12 ה. והנה, בביאור הענין ד"גדול העונה אמן יותר מן המברך", איתא בדרושי חסידות⁹ שעניית אמן
 13 הוא ע"ד הענין ד"חותם בברוך":
- 14 ברכה – מלשון המשכה – ענינה המשכת השפע מלמעלה. וכיון שהמשכת השפע מלמעלה יכולה
 15 להיות באופן שיומשך מזה גם יניקה לחיצונים ח"ו, צ"ל גם "חותם בברוך", ש"ענין החותם הוא¹⁰ כמו
 16 לשון חותם שעל האגרת מבחוץ כדי שלא יקרא באגרת הזאת איש זר אשר אין רצונו שידע הכתוב שם,
 17 כך הוא החותם הזה מן הברכה וההמשכה. . (ש)תהי' רק בבחי' הקדושה לבדה ואין לזרים אתה חלק
 18 ונחלה" (כמבואר בתורה אור בתחלתו¹¹).
- 19 וזהו גם תוכן הענין דעניית אמן – קיום הברכה באופן שתהי' ההמשכה בקדושה בלבד, ולא תהי'
 20 יניקה לחיצונים.
- 21 ומזה משמע לכאורה שעניית אמן הו"ע של שלילה – שלילת היניקה לחיצונים. אבל באמת... (חסר
 22 ההמשך).

8 ש"ג היין המשמרו מכל נגיעת פסולת כו'. וראה מאמרי אדמו"ר
 האמצעי דרושי חתונה ח"א ע' קעא.
 11 ד"ה להבין ענין הברכות (בראשית ו, א ואילך).

8 ברכות נג, סע"ב. נזיר בסופה.
 9 אוה"ת בראשית (כרך ג) תקסו, א.
 10 ראה גם סידור (עם דא"ח) קלב, סע"ד: כמו עד"מ חותם

המשך ביאור למס' חגיגה ליום ראשון עמ' א

- 1 מכאן כדברי רבינא, שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מראייה.
 2 שנינו במשנה: 'וְהַיְיָר וְהַסּוּמָא וְחוּלָה וְהַנֶּקֶן וְמִי שְׁאִינוּ יוֹכֵל לַעֲלוֹת
 3 בְּרַגְלָיו, גַּם הֵם פְּטוּרִים מֵרְאִיָּה.
 4 הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה את מקור הדין: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמֵר
 5 בתורה (שמות כג יד) 'שְׁלֹשׁ רַגְלִים תִּחַג לִי בְּשָׁנָה, וּמֵהֲלֶשׁוֹן רַגְלִים'
 6 משמע שדין זה תלוי ברגלים, שרק מי שיש לו רגלים חייב בראייה,
 7 פָּרַט לְבַעְלֵי קַבְיִן – קטועי רגלים, שלוקחים חתיכת עץ קטנה
 8 ונותנים מוך בראשה, ומניחים אותה במקום שנחתכה הרגל כדי
 9 להישען עליה, שהם פטורים מראייה משום שאין להם רגל. דָּבָר
- 10 אַחַר, הַלְשׁוֹן רַגְלִים' מלמדת שרק מי שיכול ללכת ברגליו חייב
 11 בראייה, פָּרַט לְחַיִּיר וְלַחוּלָה וְלַסּוּמָא וְלַנֶּקֶן וְלַמִּי שְׁאִינוּ יוֹכֵל לַעֲלוֹת
 12 פְּרַגְלָיו מִירוּשָׁלַיִם לְעוֹרָה, שְׂכַל אֵלּוּ יֵשׁ לָהֶם רַגְלִים, אֲךָ אִינֵם
 13 יוֹכֵלִים לַעֲלוֹת בְּרַגְלֵיהֶם לְבָדָם, אֵלּא צְרִיכִים לְהִיעוֹזֵר בְּמִשְׁעַנְתּוֹ,
 14 וְלִכֵּן פְּטוּרִים מֵרְאִיָּה.
 15 שואלת הגמרא: מה ששנינו 'וְשְׁאִינוּ יוֹכֵל לַעֲלוֹת פְּרַגְלָיו, לְאֶתְוִי
 16 מֵאִי – מה בא התנא לרבות בזה, את מי הוא בא לפטור בנוסף
 17 לאלו שכבר מנה.
 18 משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, לְאֶתְוִי – התנא בא לרבות

רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בבי, כשהתגלה יוסף לאחיו והוכיח אותם, נאמר (בראשית מה א) 'ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבחרו מפניו'. אמר, ומה התוכחה של בשר ודם מבחילה בך עד שלא יכלו לענות עליה, התוכחה של הקדוש ברוך הוא כשיבוא לדין עם בריותיו ויוכיח כל אחד ואחד בפניו על פשעיו, על אחת כמה וכמה שלא יוכל לענות עליה ולפטור את עצמו.

רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בבי, כשהעלה שאול את נפשו של שמואל באוב על ידי אשה בעלת אוב נאמר (שמואל א' כח טו), 'ויאמר שמואל אל שאול, למה הרגתני להעלות אתי, שטבר שמואל שבא יום הדין והתיירא. אמר, ומה שמואל הצדיק היה מתירא מן הדין, אנו על אחת כמה וכמה שעלינו להתיירא מן הדין.

מבאר הגמרא את דרשתו של רבי אלעזר: שמואל מאי היא – כיצד מוכח מהכתוב ששמואל היה ירא מן הדין, דכתיב (שם כח א) 'והאמר האשה אל שאול, אלהים ראיתי עלים מן הארץ', ונאמר 'עלים' לשון רבים, הרי משמע, שראתה שנים עולים. ומי הם השנים שראתה, חד – אחד מהם היה שמואל, ואיך – והשני היה משה, דאזל שמואל ואתייה למשה בחדיה – שהלך שמואל והביא את משה רבינו עמו, שאמר ליה שמואל למשה, דלמא – שמא חס ושלום לדינא מתבעינא – נתבע אני לעמוד בדין, קום בהדאי – עמוד עימי בדין להגן עלי, דליכא מילתא דכתבת פאורייתא דלא קיימתיה – שאין דבר שכתבת בתורה שלא קיימתיו.

רבי אמי כי מטי להאי קרא בבי, נאמר באיכה (גכט) 'יתן בעפר פיהו אוילי יש תקנה! אמר, פולי האי – אחרי כל היסטורים הללו שיקבל, ואולי – עדיין הוא בספק אם יש תקנה, ואינו בטוח בדבר.

רבי אמי כי מטי להאי קרא בבי, נאמר בנבואת צפניה לבני ישראל (צפניה ב ט), 'בקשו צדק, בקשו ענות, אוילי תסרתו ביום אף ה'. אמר, פולי האי ואולי – אחרי כל זאת שיתנהגו בצדק ובענוה, עדיין הם בספק אם יסרתו ביום חרון אף ה', ואינם בטוחים בדבר.

רבי אפי כי מטי להאי קרא בבי, נאמר בנבואת עמוס לבני ישראל (עמוס ה טו) 'שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט, אוילי יתן ה' [אלהי] צבאות שארית יוסף. אמר, פולי האי ואולי – אחרי שיעשו כל זאת, עדיין הם בספק אם יקבלו חנינה, ואינם בטוחים בדבר.

רב יוסף כי מטי להאי קרא בבי, נאמר במשלי (יגכג) 'ויש נספה בלא משפט, כלומר שיש מי שמת מן העולם קודם שהגיע זמנו, ואין בידו עוון, ומיתתו היא בלא משפט.

מקשה הגמרא: (אמר) ומי איכא דאזיל בלא זמניה – וכי יש מי שהולך מן העולם קודם שעבר הזמן הקצוב לו לחיות. משיבה הגמרא: אין – כן, כי הא [כשם] דרב ביבי בר אבני הוה שכיח נפיה – היה מצוי אצלו מלאך המות, ואמר ליה לשלוחיה – אמר לו מלאך המות לשלוחו, זיל אייתי לי – לך הרוג והבא לי את מרים מגדלא שיער נשייא – שקולעת את שיער הנשים. טעה השליח ואזל אייתי ליה – הלך והביא לו במקומה את מרים מגדלא דרדקי – שמגדלת תינוקות. אמר ליה מלאך המות לשלוחו, אגא – אני, את מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך – אמרתי לך להביא, ולמה הבאת את מרים מגדלא דרדקי. אמר ליה – שאל אותו השליח, אי הכי אהדרה – האם אחזיר למרים מגדלא דרדקי את נשמתה. אמר ליה מלאך המות, אל תחזיר לה את נשמתה, אלא הואיל ואייתייתה – מאחר שהבאת אותה, ליהוי למנינא – תישאר להיות נמנית במנין המתים.

שאל מלאך המות את שלוחו, אלא מאחר שלא הגיע זמנה של מרים מגדלא דרדקי למות, היכי יכלת לה – כיצד יכול היית לקחת אותה. השיב לו השליח, הוה נקיטא מתארא בידה – היא היתה אחזת בידה אוד של תנור, שהוה עץ שמנדנדים ומנערים בו את האש, והוה קא שגרא – והיתה מסיקה

מפני – אנשים מפונקים וענוגים, שאינם הולכים בלי מנעל, שגם הם פטורים מראייה. והטעם, משום שאסור להכנס להר הבית בנעליים, שכן נלמד מדכתיב (ישעיה א יב) 'כי תבאו לראות פני, מי בקש זאת מידכם רמס הצרי', ולמדו, ש'רמוס חצרי' היינו להכנס להר הבית בנעליים.

הגמרא מביאה ברייתא ששינו בה פטורים נוספים ממצות ראייה: תנא – שינו בברייתא, הערל – ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה, ותמא, פטורין מן הראייה, ואף אינם חייבים לשלוח עולת ראייה על ידי שליח.

שואלת הגמרא: בשלמא – מובן הדבר שטמא פטור מן הראייה, משום דכתיב לגבי ראייה (דברים יב ה-ו) 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה' וגו' לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם, ולומדים מהסמיכות של 'ובאת שמה' 'והבאתם שמה', שכל שישנו בביאה – שיכול להכנס למקדש, ישנו בהבאה – חייב להביא עולת ראייה, וכל שאינו בביאה – שאינו יכול להכנס למקדש, אינו חייב בהבאה של עולת ראייה, אפילו על ידי שליח. ולכן טמא פטור, שהרי אינו יכול להכנס למקדש. אלא ערל, מנול – מנין שהוא פטור מהראייה.

משיבה הגמרא: הא מני – ברייתא זו בשיטת מי היא, בשיטת רבי עקיבא היא, דמרי – שהוא מרבה לערל בטמא. דתנא בברייתא, רבי עקיבא אומר, נאמר (ויקרא כב ד) 'איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל', מהכפילות 'איש איש' לומדים לרבות את הערל, שהוא כטמא, שגם הוא אסור לאכול תרומה אם הוא כהן. וכיון שהשוה רבי עקיבא את הערל לטמא, הרי שגם הערל פטור מן הראייה.

הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן בברייתא, הטמא פטור מן הראייה, דכתיב 'ובאת שמה והבאתם שמה', כל שישנו בביאה ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה אינו בהבאה. רבי יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה, הסומא באחת מעיניו, פטור מן הראייה, שנאמר (שמות כג יז) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה', והכתיב של תיבת 'ראה' הוא בניקוד 'ראה', דהיינו שהאדם יראה את פני האדון ה', והקרי הוא 'ראה', דהיינו שהאדם יראה לפני ה', שה' בא לראות את האדם, והקיש בזה הכתוב את ראיית האדם לראיית האדון ה', ללמד שברך שהאדון בא לראות את האדם, כן – באותה הדרך בא ה' לראות – להיראות על ידי האדם, מה – כשם שהאדון בא לראות את האדם בשתי עיניו, שהרי ראייתו של ה' שלימה היא, אף הראייה שהוא בא לראות על ידי האדם, תהיה בשתי עיניו של האדם. וממילא התמעט מי שאינו רואה בעינו האחת, שהוא פטור מראייה.

הגמרא מביאה כמה פסוקים, שאמוראים שהיו לומדים אותם היו באים לידי בכי: רב הונא כי מטי להאי קרא – כשהיה מגיע לפסוק זה שהוזכר, שנאמר 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'', שהכתיב של פסוק זה הוא בניקוד 'ראה', וקריאתו היא בניקוד 'ראה', כן – היה בוכה. אמר, עבד שהיה חביב על רבו, עד שרבו היה מצפה לו כדי לראותו, כיצד הגיע יום שנהפך לו רבו לשונא, עד שיתרחק רבו ממנו ויצוהו שלא להיראות לפניו, דכתיב (ישעיה א יב), 'כי תבאו לראות פני, מי בקש זאת מידכם רמס הצרי'.

רב הונא כי מטי להאי קרא בבי, שנאמר (דברים כז ז) 'וזבחת שלמים ואכלת שם', אמר, עבד שהיה חביב על רבו כל כך עד שרבו היה מצפה שיבוא לאכול על שולחנו, כיצד ארע שיתרחק רבו ממנו ולא ירצה שיאכל על שולחנו עוד, דכתיב (ישעיה א יא) 'למה לי רב וזבחיכם יאמר ה'.